

کار کودکان

مشاغل خطرناک زندگی ۱۱۵ میلیون کودک را در جهان تهدید می‌کند. ۱۱۵ میلیون کودک در جهان در معرض مشاغل خطرناک هستند، مشاغل نامتعارفی که رنج را بر پیکر آنها تازیه می‌زند تا این تن نحیف را ناآزموده از رویای کودکی به بزرگسالی پیوند زنند.

سازمان بین‌المللی کار از سال ۲۰۰۲ میلادی روز ۱۲ ژوئن را به عنوان «روز جهانی علیه کار کودک» نامگذاری کرده است.

کار کودک در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته شرایط بسیار دشواری را برای کودکان رقم زده است به طوری که سازمان‌های بین‌المللی به اهمیت آن پی‌بردند و درصدد حذف این گونه مشاغل هستند.

براساس برآورد سازمان بین‌المللی کار، هم‌اکنون ۱۱۵ میلیون کودک در جهان از طریق مشاغل خطرناک تامین معاش می‌کنند. کودکان یاد شده در معرض آسیب‌های جدی بهداشتی و نبود ایمنی جسمانی و روحی قرار دارند.

سازمان بین‌المللی کار درصدد است که تا سال ۲۰۱۶ میلادی بدترین شکل کار کودک را در کشورهای جهان حذف کند که این مهم نیاز به عزمی جدی از سوی دولت‌ها دارد. در این راستا سازمان بین‌المللی کار در سال گذشته نقشه راهی برای حذف بدترین اشکال کار کودک تدوین کرد. هم‌اکنون شناسایی و مقابله با بدترین شکل کار کودک به عنوان یکی از ابزارهای مهم برای حذف این گونه کارها در دستور کار قرار دارد.

ضرورت‌ها و الزامات جدید در شناسایی و مقابله با مشاغل پرخطر کودکان کار به عنوان یک ابزار مهم برای پیشرفت و توسعه قلمداد می‌شود. ضمن اینکه آموزش و پرورش و حمایت‌های اجتماعی از دیگر راهبردهای لازم برای ادامه کار و مهمترین تلاش‌ها برای مهار بدترین اشکال کار کودک است. برای این مهم باید ساختارهای سه جانبه‌گرایی در سازمان‌های ملی و منطقه‌ای ایجاد شود و کار کودکان براساس استانداردهای سازمان بین‌المللی کار که ایمنی و سلامت کودکان را مهمترین موضوع برای کودک می‌داند، شکل بگیرد.

مشاغل خطرناک، سلامت و روان کودک را به خطر می‌اندازد

سازمان بین‌المللی کار در این مورد اعلام کرده است: مشاغل خطرناک برای کودک به کارهایی اطلاق می‌شود که سلامت، ایمنی و یا بهداشت روانی کودک را به خطر اندازد. همچنین کودکان ممکن است به طور مستقیم در معرض خطراتی نظیر ابزار تیز و یا مواد شیمیایی سمی قرار بگیرند. در برخی از کشورها کودک مورد سواستفاده‌های جنسی نیز قرار می‌گیرد و از آنها به عنوان برده‌های جنسی استفاده می‌شود. اسناد حقوقی بین‌المللی در موارد متعددی به مقوله کار کودک توجه کرده و آن را مورد منع حقوقی قرار داده است، از جمله مقوله نامه بدترین اشکال کار کودک (مقوله نامه شماره ۱۸۲) و توصیه نامه شماره ۱۹۰، در خصوص برنامه ملی اقدام جهانی سازمان بین‌المللی کار در مورد بدترین اشکال کار تدوین شده است.

همچنین مقوله نامه حداقل سن اشتغال (مقوله نامه شماره ۱۳۸) و توصیه نامه شماره ۱۴۶ و ماده ۳۲ کنوانسیون حقوق کودک از جمله اسناد بین‌المللی هستند که بیشترین ارتباط را با موضوع کار کودکان دارند و بر همین اساس سازمان بین‌المللی کار نیز در گزارش خود به آنها استناد کرده است. گفتنی است، جمهوری اسلامی ایران نیز همه اسناد یاد شده را پذیرفته و به پیمان نامه‌های مذکور ملحق شده است که آخرین مورد آن مقوله نامه شماره ۱۸۲ است که در سال ۲۰۰۲ میلادی به آن ملحق شد. این سند در سال ۱۹۹۹ در سازمان مزبور به تصویب رسید و برای امضا و الحاق کشورها ارائه گردید.

اشتغال ۴۱ میلیون دختر و ۷۴ میلیون پسر در مشاغل خطرناک

سازمان بین‌المللی کار در کنوانسیون ۱۹۰ خود با اشاره به برخی از عواملی که در تعیین شغل خطرناک در نظر گرفته می‌شود، مشاغل خطرناک کودک را شامل کار کودکانی که در معرض سواستفاده فیزیکی، روانی یا جنسی هستند، کار در زیرزمین، زیر آب، در ارتفاعات خطرناک و یا در فضاهای محدود، کار با ماشین‌آلات خطرناک، تجهیزات و ابزار، حمل بارهای سنگین، کار در یک محیط ناسالم که ممکن است کودکان را در معرض مواد خطرناک و یا درجه حرارت نامتعرف، ارتعاش‌های مضر برای سلامت آنها، کار در ساعات طولانی و یا در شب دانسته است.

سازمان بین‌المللی کار تخمین می‌زند که از ۲۱۵ میلیون کارگر کودک در جهان، ۱۱۵ میلیون نفر در مشاغل خطرناک فعالیت دارند که ۴۱ میلیون نفر آنها را دختران و ۷۴ میلیون را پسران تشکیل می‌دهند. همچنین از این تعداد ۵۳ میلیون کودک در سنین پنج تا ۱۴ سال و ۶۲ میلیون نفر در سنین ۱۵ تا ۱۷ سال هستند. از سوی دیگر، نزدیک به ۵۹ درصد از کودکان کار در میان گروه سنی ۱۵ تا ۱۷ سال در کارهای کشاورزی، ۳۰ درصد در بخش خدمات (مانند کار خانگی و یا خیابانی) و ۱۱ درصد در صنعت (به عنوان مثال کارگاه‌های کوچک، معادن و ساخت و ساز) به کار اشتغال دارند.

خطرات خاص برای کودکان در بخش‌های یاد شده

کودکان کار در بخش کشاورزی ممکن است در معرض آفت کش‌های سمی و یا کودهای شیمیایی، تیغه‌ها و ابزارهای خطرناک و یا حمل بارهای سنگین قرار بگیرند. همچنین حمله و یا نیش حشرات همواره آنها را در مزارع تهدید می‌کند.

کودکان کار در بخش معادن در معرض مواد شیمیایی سمی، خطرات ناشی از سقوط معدن و گاهی اوقات کار با مواد منفجره قرار دارند. همچنین کودکان کار در بخش ساخت و ساز ممکن است در معرض حمل بارهای سنگین، کار در ارتفاعات بلند و خطر ماشین آلات قرار داشته باشند. کودکان کار در بخش تولید نیز در معرض حلال‌های سمی، موقعیت‌های دردناک و آسیب به واسطه استفاده از ابزارهای نوک تیز قرار دارند. همچنین این قشر در کارهای خانگی، به علت طولانی بودن ساعات کار در معرض شرایط دشوار جسمانی قرار خواهند داشت. ضمن اینکه کار خانگی شرایط متعارف سپری کردن کودکان با همسالان خود را از بین می‌برد.

یکی دیگر از مشاغل دشواری که کودکان کار در معرض آن قرار دارند تفکیک و جمع آوری زباله از سطح شهرها است. این کودکان همواره به علت آلودگی و تماس با برخی از مواد شیمیایی و سمی در معرض بیماری‌هایی خطرناکی نظیر هپاتیت، عفونت‌های مختلف ریوی و یا خونی قرار دارند و عمر این کودکان به علت آلودگی بسیار کوتاه است.

تعیین روزی برای مهار مشاغل خطرناک برای کودکان کار، کشورها را ملزم می‌کند لیستی از این گونه مشاغل که برای کودکان مضر است را تهیه کنند. همچنین دولت‌ها در هر کشور ملزم هستند که خانواده‌ها را مجبور به فرستادن کودکان خود به مدرسه کند.

شکی نیست در بسیاری از کشورها به علت گسترش فقر نمی‌توان از کار کودکان که به عنوان منبع درآمدی برای خانوار محسوب می‌شود، جلوگیری کرد اما دولت‌ها ملزم هستند این کودکان را در کشورهای خود مورد حمایت قرار دهند. حمایت‌های اجتماعی از سوی دولت‌ها می‌تواند رنج و آلام این کودکان را کاهش دهد. 

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی